

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

שטיפת פירות, ירקות ועלי חסה בשבת

השרייה במים עם סבון, במטרה להפריד את החרקים שיצופו או ישקעו במים, וכן להפריד גרגרי חול שפעמים רבות מעורבים בחסה, יהיה אסור לעשות בשבת משום שהוא בורר פסולת מתוך האוכל.

ברם, מצינו לענין שטיפת פירות וירקות שנחלקו הפוסקים ונבאר את בנושא בקצרה. כתב הרמ"א (סימן שכ"ט ומקורו ברבינו ירוחם), כי לקלף פירות וירקות נחשב למעשה ברירה ומותר רק אם הוא מקלף כדי לאכול מיד. ואף שבהסרת הקליפה מהפרי הוא בורר את הפסולת מתוך האוכל וכיצד מותר הדבר, כתבו הפוסקים (ביאור הלכה סימן שכ"ט ס"ה) לקלף מהמאמר מרדכי, ועין מש"כ בסימן ש"ט ס"ד ד"ן מתוך טעם אחר, שכיון שאי אפשר להגיע אל האוכל אלא על ידי הסרת הקליפה, על כן הקילוף נחשב דרך אכילה ואינו בגדר מלאכה. מאידך, הרי במשנה מבואר שאסור לשוף את הכרשנין, והדבר טעון ביאור, מדוע לא התירו לשוף את הכרשנין מאותו טעם שהתירו קילוף פירות בסמוך לאכילה. וחילקו שהקליפה היא חיצונית לפרי ואינה מעורבת ממש, אבל בכרשנין מדובר בתערובת גמורה שהפסולת מעורבת בכרשנין, ולפיכך לא נאמר בזה ההיתר של אי אפשר בענין אחר כמו בקילוף, משום שעיקר וחשיבות המעשה הוא על שם הברירה ואי אפשר להחשיבו כדרך אכילה.

על פי חילוק זה, התירו הפוסקים לשטוף פירות וירקות בסמוך לסעודה, שהרי זה כמו הסרת הקליפה שאינה מעורבת עם הפרי שנחשבת לדרך אכילה כיון שאי אפשר בענין אחר (קצת השולחן סימן קכ"ה בדי השולחן סק"ז, אגרות משה או"ח סימן קכ"ה, ובספר איל משולש פרק ט"ו הערה י' בשם הגר"ש אלישיב), והגר"ש ז"ל אייערבאך הוסיף סברה להתיר בזה, שרשימת פירות וירקות אינה אלא כמו ניקוי והדחת כלים שאין על זה שם ברירה כלל (ש"כ פ"ג הערה מח). אמנם בשם החזון איש כתבו שהורה שאין לרחוץ פירות מעפר שעליהם אפילו בסמוך לאכילה (א"ל משולש שם הערה יג).

וכל זה דווקא כאשר בא לרחוץ פרי בודד מלכלוך או עפר הדבוקים בו ואינם מעורבים בפרי ממש רק מונחים על גביו, אבל אם הלכלוך מעורב בין הפירות, הרי שיש על פעולת השטיפה שם ברירה ואסור, ומטעם זה כתב בשבט הלוי (ח"א תשובה נב) לגבי שטיפת ענבים, שאם מעורבים בהם פסולת ממש, שהוא דבר שכיח, השטיפה אסורה, ורק כאשר השטיפה נועדה לניקיון פשוט, כפי הרגיל שאין בזה ממש פסולת המעכבת את האכילה, אז מותר להדיחן ללא פקפוק. וכן כתב בספר שמירת שבת כהלכתה (פ"א סעיף כב) להלכה, שיש לחלק בין אופן שהפסולת מעורבת בפירות שאסור לשטוף במים, לאופן שהפסולת דבוקה בפירות, או שיש עליהם אבק או חומר ריסוס, שמותר להסיר פסולת זו על ידי שטיפה, ויעשה כן סמוך לאכילת הפירות, ואף מותר לשפסף את הפרי בידו או במטלית יבשה לפני אכילתו.

אכן, עדיין יש לדון בענין מצד איסור נטילת נשמה: זה פשיטא שאם יש בוודאות חרקים חיים שימותו לאחר השטיפה, שהוא עובר משום איסור נטילת נשמה בשבת, וכן כתב בספר שמירת שבת כהלכתה (פ"א ס"מ), אלא שלכאורה דבריו הם בירקות ועלים רגילים שהחרקים מצויים בהם ביותר, ואין ספק שיש בהם חרקים. אבל בירקות ועלים שבידנו, שגדלים בחממות תחת פיקוח מיוחד הם בחזקת נקיים מחרקים, הימצאותם של החרקים אינם אלא בגדר ספק ומשום כך יש לדון להתיר.

המשך בעמ' ב'

אשת חיל צופיה הליכות, טרחה מבעוד יום להכין ולבשל כל מיני מטעמים ומאכלי עריבות, ברוב אונים ואמץ כוח עמלה במסירות לכבוד יום השבת ללא מנוח, אך שבפעם הזאת הספיקה גם לשכוח – ובמקרה נשאר עלי החסה והענבים ללא הניקיון הנדרש כפי הוראת גופי הכשרות. לאחר שהנרות כבר האירו בסלון וקדושת השבת ריחפה בחלל הבית, נזכרה לפתע שלא הכינה את החסה והענבים; בצר לה פנתה בשאלה לברר הדרך תלך בה, האם יש אופן בו ניתן לנקות אותם בשבת קודש, או שיש לוותר על אכילתם מחשש איסור.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

לכתחילה יש לערוך את ניקיון החסה והענבים בערב שבת, כך שיעשה הדבר באופן המעולה ביותר גם מהצד הכשרותי וגם ללא חשש איסורי שבת, אמנם במקרה ששכחו להכין מבעוד יום, יש לדון בדבר כיצד ניתן לנקות ללא איסור שבת, והאם אין בעיה בכשרות המאכל באם מורידים קצת ברמת הניקיון.

בדבר כשרות החסה ראוי להקדים את הידוע: ירקות עלים ובכללם עלי החסה, עלולים להיות נגועים מאוד במיני חרקים וכנימות, כך שהחייב לבדקם ולנקותם אינו חומרא בעלמא אלא חיוב מדינאי, וכמו שכתב בשולחן ערוך (י"ד סימן פד ס"ח): כל מיני פירות שדרכן להתלעלע כשהם מחוברים, לא יאכל עד שיבדוק הפרי מתוכו שמה יש בו תולעת.

יהודים רבים מהדרים שלא לצורך כלל ירקות עלים שאינם מפוקחים, הואיל ורמת הנגיעות בהם גבוהה מאוד שחלקם אף אינם יורדים בשטיפה גם לא על ידי שפשוף, וכמעט שאין ניקיון שייסיר מהם את כל החרקים. אמנם ירקות עלים מפוקחים וחסה מגידול מיוחד הם בחזקת נקיים, אך עדיין יש עליהם מספר מועט של חרקים וחובבונים שעתידיים לרדת בשטיפה, והוראות השטיפה של גופי הכשרת היא להפריד את העלים ולהשרות במי סבון למשך 3 דקות, ולשטוף כל עלה תחת זרם מים חזק, כך מוריס גם בענבים בהם מצויים לפעמים חרקים קטנים על גבי הענבים והגבעולים.

כאשר באים לדון בשאלה אם ניתן לעשות הדבר בשבת, יש לברר בזה מצד שני אבות מלאכה: א. בורר – פסולת מתוך האוכל. ב. שוחט – נטילת נשמה.

הנה לבדוק את עלי החסה לראות שאינם נגועים ולהוציא את שאינם נראים טוב, יש לעשות זאת רק באופן המותר כמו שכתב הרמ"א (סימן שי"ט ס"א) שמותר לברור ירק שקורין שלאטין מהעלים המעופשים שבו, כל מה שצריך לאכול באותה סעודה. והוסיף בביאור הלכה (שם ד"ה מן העלין) שאם העלים מופרדים, יבחר העלים הטובים ויניח העלים המעופשים, אך אם העלים המעופשים הם בחוץ, יכול להסיר העלים המעופשים כדי לאכול העלים הטובים משום דהוי כמסיר קליפה. וכל זה מותר רק מה שצריך לאותה סעודה שרוצה לאכול כעת. לפי דבריו מותר לברור עלי חסה נגועים בחרקים, באופן המותר לברור בשבת.

אמנם אופן ניקוי הפירות והירקות עלול להיות כרוך באיסורי שבת; כי הנה איתא במשנה בשבת (דף קפ.), אין שולין את הכרשנין, ולא שפין אותן. ופירש ש"י (ד"ה ואין שולין) מציף עליהם מים בכלי לברור פסולתן, ולא שפין אותן – ביד, להסיר פסולתן, דהוה ליה בורר, וכן נפסק בשולחן ערוך (אור"ח סימן שי"ט ס"ח). לפי זה האופן המומלץ שהוא לנקות על ידי

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

להניח ספרי קודש במזוזה

אני מתכנן לטוס לחו"ל לשבוע ימים, וברצוני לקחת עמי כמה ספרי קודש ללימוד במשך שהותי שם, האם אפשר לארוז את הספרים בתוך המזוזה יחד עם שאר חפצי, או שיש בכך ביזיון הספרים ועלי לארוז אותם בצורה נפרדת.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מותר להניח במזוזה אחת ספרים יחד עם שאר חפצים וגם עם דברי מאכל, אך מנעלים או בגדים מלוכלכים יש להזהר ולהניח בפני עצמם ולא באופן שמבזה את הספרים.

המלצרים הגויים מצלמה לתעד את המחזה. אחד המשתתפים שואל, האם מותר לבקש ממנו לאחר השבת שיביא לו את התמונות שיהיו לו למזכרת מאותה שבת מיוחדת: תשובת מורינו הרב שליט"א:

גוי שעושה מלאכה עבור יהודי אין ליהנות ממנה עד שימתין במוצאי שבת משך הזמן הדרוש לעשיית מלאכה זו. יאולום, כמו המלאכה שנועשתה בשבת לא ניתן לעשותה לאחר השבת, הרי כתבמונה של אירוע שהיה בשבת ולא במוצאי שבת, הרי הוא נהנה ממעשה שבת בכל מקרה, ולכן אם הגוי עשה זאת עבור היהודי אסור ליהנות מהדבר לעולם, ובאופן שעשה זאת עבור עצמו מותר ליהנות. על כן במקרה זה, צריך לברר מדוע צילם המלצר הגוי, כי יתכן שהייתה לו מטרה לצלם כדי לצחוק על התמונה עם חבריו הגויים בבית מרוח, ואין סיבה לאסור, אמנם אם מציע ליהודי את התמונה וניכר שצילם בשבילם אסור.

לא הציע מעצמו את התמונות לישראל ניכר שעשה לעצמו ולהנאתו, אולם אם הציע לישראל את התמונות ניכר שעשה עבורם, ואף אם יש הוכחה שעשה גם להנאתו יש לאסור (משני סימן רע"ו סק"י מהמ"א).

יחוד במעלית

קורה ונתקלים בנסיעה במעלית עם עוד אישה שחפצה גם היא לעלות באותה שעה, האם מותר לנסוע יחד איתה במעלית או שהדבר אסור משום ייחוד.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

במקומות ובשעות שהמעליות פעילות, במעליות שקופות אפשר להקל, וכן במעליות סגורות אם זמן הנסיעה פחות מ2 דקות, בשעת הצורך אפשר להקל שאין בזה איסור יחוד, אמנם לכתחילה ראוי שלא להיכנס למעלית עם אישה אחת.

תמונות שצולמו בשבת על ידי גוי

קבוצת יהודים ששהו בשבת התעלות באחת מערי אוקראינה סבון ונראה לקברי הצדיקים. במהלך סעודת ליל שבת שנערכה בהתעוררות רגש ושמחה מיוחדת, הוציא אחד

- 3 שו"ע שכה ס"ח, טעם האיסור: לרש"י ור"ן, כדי שלא ינהג ממלאכת שבת. ולתוס' ורמב"ן, כדי שלא יחטא לבקש מגוי לעשות עבורו מלאכה (משנה ברורה סק"ח).
- 4 הגר"ש אלישיב (מובא באורחות שבת

יכול לראות מהנעשה שם, שיעור הזמן של איסור יחוד כשמתייחדים במקום שאין אדם יכול לראות מהנעשה שם, הוא בערך 35 שניות. (הגר"ש אייערבאך, הירד בדבר היחוד). ויש מקלים עד 2 דקות (ועיין שו"ת הרדב"א ח"א סימן קכ"א).

- 1 הנה בספר חסידים סימן תתק"י כתב לאסור משום חשש שיאכלו עכברים את הספרים, אך היום שלא מצוי שיבואו עכברים הורה הגר"מ להברשטאם להתיר.
- 2 איסור יחוד הוא דוקא כשמתייחדים בכל מקום שאין איש עמהם ואין אדם

שמעון הינו שדכן נמרץ ומקצועי, ובסייעתא דשמיא ידיו רב לו בהעמדת עשרות בתים נאמנים לה' ולתורתו, ומזה פרנסתו בכבוד למען לא יחסר המזג לו ולבני ביתו. וכמעשהו בחול כך מעשהו בשבתות, ובימים טובים, ולא עוד אלא שאז יותר הזמן גרמא, הן מבחינת ההורים, שיותר פנויים וקשובים בלי הפרעות וטרדות של ימות החול, והן מצד נגישות והאפשרות לראות את הבחורים וכו', אלא שלאחרונה התעוררו לו כמה שאלות בדבר: א. מכיון שמתפרנס משכר השדכנות, וזהו כל עיסוקו לצורך מחייתו, האם אכן מותר להציע או לקדם שידוכים בשבת וביו"ט, או שמא 'שלא יא' דיבורך בשבת כדיבורך בחול', ובפרט שהרי כתוב בתורה 'למען ינוח', ואם כן אולי בשבת צריך לנה ממה שעובד ומתפרנס כל השבוע. ב. גם אם אכן מותר להתעסק בשידוכים בשבת, האם זה לכתחילה או שעדיף להמנע מזה. ג. כל הדיבורים בענייני הכספים, כגון כסום הנתינה של כל צד לצורכי הדירה, נדוניה, ושאר ההתחייבות, האם מותר לדבר על זה בשבת, ובפרט שמתכזרים סכומים מפורשים. ד. באם הזמן גרמא ומגיעים שתי הצדדים בשבת להחליטה שרוצים לסגור את השידוך האם מותר לסגור שידוך בשבת, שמא יקדימונו אחר, או לא.

תשובה: מקור ההלכה זו בגמ' (שבת כ"ב.) 'רשב"א אומר משום רשב"ג אין משדכין את התינוקות לארס.. וב"ה מתירין', ומפרש רש"י הטעם שאין משדכין, 'משום ממצוא חפצך', והטעם שב"ה מתירין 'דקא סברי חפצך ולא חפצי שמים'.

ובטעם ששידוך נקרא חפצי שמים, נחלקו הסמ"ע והש"ך, דלסמ"ע (ה"מ סימן ע"ג סק"כ) המצוה היא אך ורק עבור הזוג המשתדך בלבד, ואפ"ה מותר לשדכן לסייע להם ומיקרי חפצי שמים, ומה לומר הסמ"ע יסוד, שאין איסור דממצוא חפצך באופן שמסייע לאחר לעשות מצוה, אפילו שהמסייע עצמו לא מקיים בזה מצוה כלל, ומאידך בש"ך שם (סק"כ ב') דוחה את דברי הסמ"ע, משום שבשידוך השדכן בעצמו מקיים מצוה בכך שמשדך אחרים, אבל אין ללמוד מכאן היתר לאיסורים שממחמת ממצוא חפצך, היכן שהמסייע עצמו לא מקיים מצוה כלל. וכן נראה מלשון הרמב"ם (פירוש המשניות שבת פ"ג מ"ג) שההתעסקות בשידוכי הזוג ה"ה מצוה, וכן נראה מלשון המאירי (שבת ק"ג.) 'כי ההשתדלות באלה הדברים כולם מצוה'.

ובחזון יחזקאל (תוספתא שבת פ"ו ה"ד) מבאר שגם ב"ש סוברים שחפצי שמים מותרין, ומה שאוסרים לשדך התינוקות, זה משום שפוסק ממון, וזה ודאי אסור. ומדבריו למדנו שבת הלל שחולקים, מתירים אפילו לפסוק ממון, ואכן בקצות השלחן (סימן ק"ו הערה י"ד) מתיר להדיא גם כשפוסקים ממון, ומבאר שם שאינו דומה למלמד שמבואר בשו"ע (דמי ש"ו סעי' ו') שאסור לאבא להזכיר סכום מעות, משום שמלמד מקבל שכר עבור עבודתו, ודמי למקח וממכר, משא"כ בשידוך שהמעות שהמחותנים נותנים לזוג הם מתנה, ואינם 'תמורה' עבור החתן או הכלה, ולכן אינו דומה למקח וממכר. וכן בסידור בית יעקב (יע"ב ליל שבת פזמון מה ידיות), מתיר להזכיר את הסכומים של ההתחייבות. מיהו אין זה דבר מוסכם, ומצאנו שיטות נוספות בדבר, בפתח הדברי מצמצם את ההיתר ומתיר לפסוק ממון רק בבחור שעדיין לא קיים פריה ורביה, והכף החיים מכריע להזהר מלפסוק ממון היכא דאפשר, ובשש"כ (פכ"ט סעי' נ"א) סותם לאסור. מיהו דיבורים בעלמא היכן יגור הזוג וכדו', בלי לדבר על התחייבות כלל, זה ודאי מותר לבנוע. ובאופן המותר, זה אפילו לשדכן מקצועי שכל עיסוקו ופרנסתו במשך כל ימות השבוע משדכנות, (שש"כ שם) משום שלמעשה זה חפצי שמים שמותר להתעסק בהם בשבת, ולכן אפילו אם כוונתו לשם ריוח ממון מותר. ומ"מ אסור לומר את סכום הכסף אשר הוא דורש עבור עבודתו, משום שזה אסור גם בחפצי שמים (כמבואר בשו"ע סימן ש"ו סעי' ו').

השלחן ערוך כותב (סימן ש"ו סעי' ו') שמותר לדבר בחפצי שמים כגון וכו' ולשדך התינוק לארס, ובפשטות נראה מלשון המכתב, וכן מפורש יותר בשו"ע הרב (שם סעי' ג') שרק הדיבור בזה מותר, משום שזה דיבור של מצוה, אבל לסגור שידוך לכאורה נראה מהשו"ע שאסור, מיהו בפתח הדברי (סק"כ ב') מתיר לסגור שידוך בשבת ע"י תקיעת כף, וכתוב שכן המנהג, ורק על ידי קנין סודר אסור, ובמשאת שבת אסור גם ע"י תקיעת כף משום שגם זה היו קניין שאסור לעשותו בשבת. וכ"כ בערוך השלחן (ס"ד) שההיתר לשדך הוא רק בדיבור בעלמא.

ועדיין יש לעיין במה שנהוג בזמננו, שבשעת סגירת השידוך אין עושים שום קנין, רק שתיית לחיים וכדו', האם בזה מותר לבנוע לסגור בשבת, משום שאין כאן מעשה קנין כלל, ואפילו תקיעת כף, או שגם כה"ג יש מקום לאסור משום שעצם הדבר שיש כאן שתי צדדים, וסגרו וגמרו ביניהם את הענין, הרי זה עצמו דומה לקנין, מיהו מדברי הפוסקים הנ"ל שאוסרים רק בקנין, נראה שהבינו שסגירת השידוך בלי קנין ודאי מותר, וכ"כ בקצות השלחן (סימן ק"ו סק"י ד') להתיר לסגור שידוך בלי קנין, משום שגם זה נחשב לדיבור בעלמא, וכמו שמותר לחייב את עצמו ולפסוק צדקה בדיבור בעלמא, וכמבואר בשו"ע שם, ולפ"ז מסתבר שגם לשלחן ערוך מותר כה"ג, משום שזה בכלל דיבור שמותר.

והקצות השלחן סובר שגם באופן שכל צד מפרש את סכום הנדוניה וכו', מותר וכנ"ל, ויתכן שגם לשיטות שהובאו לעיל שאסור להזכיר סכומים, גם הם יודו בשידוך שנסגר רק על ידי דיבור בעלמא, שמותר להזכיר בו סכומים, משום שאין כאן חיוב כלל כל זמן שלא עשו קנין, ואפילו שאמרו בגמ' (קידושין דף ט:) 'כמה אתה נותן לבנך כך וכך, לבתך כך וכך, עמדו וקדשו קנו, הן הן הדברים הנקנים באמירה', הני מילי בעמדו וקדשו, אבל כשרק סגרו ביניהם את השידוך בלי קידושין לא חל כלל שום חיוב וכמבואר בבאר היטב (ה"א סימן נ"א סק"ד) בשם הר"ש הלוי, וכיון שלא חל חיוב, אין איסור להזכיר את סכום ההתחייבות. אא"כ פוסק לעני דמבואר ברמ"א שם שחל חיוב דהוי כנדר.

והאם יש עדיפות שלא להציע ולהתעסק בענייני שידוכים בשבת, בארחת רבינו (ח"ג עמ' ר"ח) מביא מהחזון איש זצ"ל שעדיף שהשדכן ימתין עד אחר שבת - אם אין צורך דוקא בשבת, ומאידך בקונטרס תפארת ישראל מביא בשם בעל 'דברי ישראל' ממוזיץ, שאדרבא זכות השבת תסייע בדבר.

לאחר שרכש ראובן דירה פנה לבנק למשכנתאות (עם היתר עיסקא) לשם קבלת הלוואה בכדי לממן את הרכישה, לאחר הליך ארוך ומייגע אישרו לו את בקשתו. בכדי לקבל את הלוואה דרשו ממנו להעמיד לרשות הבנק ביטוח חיים על סכום הלוואה, פנה ראובן לידידו משה שהינו סוכן הביטוח ותיק וידוע, וביקש ממנו הצעת מחיר עבור ביטוח חיים למשכנתא. לאחר ביורור קצר הסוכן הציע לו את ההצעה הזולה ביותר - 700 ₪ בתשלום אחד ובפרסה לתשלומים 65 ₪ לחודש (780 ₪ לשנה). כשמוע ראובן את ההצעה נבהל ותמה, האם אין בהצעה זו איסור ריבית, סוכן הביטוח הבהיר לו שכן נהוג בכל חברות הביטוח, באם התשלום הוא חודשי ולא שנתי התשלום משתנה לפי המדד במשך השנה (כאשר הם מחשבים את עליית המדד במשך השנה לפי הצפי). ויש לברר האם אכן הדבר מותר או שיש בזה איסור ריבית.

תשובה: בפסיקת מחיר יקר למי שישלם בהקפה מצינו: א. לגבי מכירת חפצים. בשו"ע (סי' קע"ג סעיף א) דאסור לפרש מחיר יקר יותר למי שקונה בהקפה או מחיר זול למי שמשלם מוקדם. ב. לגבי שכירות בתים (בס' קע"ו סעיף ח) דמותר לפרש או 'ז' זהובים לשנה מראש, ולמי שמשלם כל חודש יב'. בטעם הדבר שאין בזה ריבית למי שמשלם באיחור הוא משם ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף.

והטעם שאין ריבית בכך שמוזיל למי שמקדים לו מעות מראש, ביארו הט"ז

המשיך מכתלי בית ההוראה מעמ' א'

והשו"ע הרב "דכיון ומתי שמשלם מיד נקנה לו אין כאן המתנה כלל" וסברת החילוק בין שכירות למטלטלין, דבחפצים מוכר מיד החפץ להלוקח בין אם משלם מוקדם או מאוחר ועל כן השינוי במחיר הינו ריבית דרך מקח, ובשכירות מציע ללוקח או תקנה עכשיו במחיר זול או תקנה לאחר זמן במחיר יקר יותר.

נמצינו למדים שכאשר המוכר מציג או שתקנה עכשיו במחיר זול או שתקנה לאחר זמן ביקור לא שייך איסור של ריבית במקח. מעתה יש לדון האם פרמיית ביטוח תחשב כמוצר הקניו בנתינת התשלום בדומה לשכירות בתים, או שמשלם עבור התחייבות מחברת הביטוח שמתחייבים לתת לו סך לפי תנאי הפוליסה.

בשו"ע (סי' קע"ג ס"ט) נפסק "שמותר ליתן כ' ליטרין למי שיבטיח לו ק' שיש לו בספינה" ומבאר הריב"ש שממנו מקור הדין דאין זה הלוואה של עשרים תמורת מאה (אם תאבד הספינה) וז"ל דעשרים הליטרין אינם בגדר הלוואה אלא ניתן אותם "כעין מכר שמקבל עליו אחריות המעות".

הנה מהריב"ש נראה דביטוח לא הוי כהתחייבות גרידא, אלא כמוצר של "קבלת אחריות תמורת תשלום", והנה כשמשלמים מראש, קונים את התחייבות השנתית בבת אחת וכמשלמים מדי חודש קונים את ההתחייבות בכל חודש בנפרד וכפי שיבאר הט"ז מותר למוכר ליתן מחיר מוזל למי שקונה מוקדם.

הט"ז (סימן שטו סק"ג) חידש שספק פסיק רישא לשעבר [דהיינו שקיים ספק בבידעת המציאות אם יש בדבר פסיק רישא] ואינו מתכון לאיסור מותר; שסובר שכמו שדבר שאינו מתכון מותר, כשעושה פעולה ויש ספק אם בפעולה זו הוא עתיד לעשות איסור, כגון גורר כיסא וספסל שאולי יעשה חריץ, הוא הדין שמותר כאשר יש ספק שמא אין כאן את המלאכה האסורה ואינו מתכון למלאכה, ומיירי לגבי הדין שכתב הרמ"א שם (ס"ג) שאסור לסגור תיבה שיש בה זבובים משום שהוא פסיק רישא שיעצו שם, וכתב הט"ז שאם יש ספק אם יש בה זבובים והוא אינו מתכון שיעצו מותר, וגם זה בגדר דבר שאינו מתכון שאינו פסיק רישא ומותר. [ועיין בביאור הלכה שם ד"ה ולכן יש להזהר, שמשמע שאין זה פשוט לו להקל כחידוש הט"ז, וראה גם בשו"ע הרב, קונטרס אחרון סימן רע"ו סק"א, ובסימן שטו ס"ד שנקט דעת הט"ז רק כסניף להיתר].

וידיד הרה"ג רבי שלמה ברגשטיין שליט"א הציע להתיר לשטוף חסה במי סבון גם מטעם שלא ינחל בנטילת נשמה של החרקים, (משום שביאור הלכה ד"ה ויש מקילין כתב שאם לא ינחל ליה יש לצדד יותר להתיר כט"ז). ואין זה מובן, שלכאורה אין לומר שאין לו עניין בנטילת נשמתם, כי מי הוא אשר חפץ בביתו שיטיילו חרקים חיים בכיור או בשיש.

ולכן לא נראה נכון להתיר אלא בירקות המצויים בידניו שהם בחזקת נקיים מחרקים, והחשש לחרקים חיים הוא רחוק, כי גם אם נאמר שהיה נגוע, מן הסתם החרקים כבר מתו מחמת הריסוסים בשדה, וככה"ג ניתן לסמוך על דברי הט"ז בספק פסיק רישא לשעבר ולהקל. וראוי להזהיר שהשטיפה תיעשה על כל עלה בנפרד במי סבון ובצורה יסודית שלא יהיה חשש אכילת שרצים.

הלכה: א. מותר לקלף פרי או ירק בשבת, כדי לאכול מיד, ואף שהקליפה מלוכלכת באבק או פסולת. ב. אסור לשרות פירות וירקות במים שמעורבים בהם פסולת שאין רוב בני אדם אוכלים כך, משום שהלכלוך נפרד על ידי כך מהפירות והירקות והרי זה מעשה ברירה של פסולת מתוך האוכל. ג. מותר לשטוף פרי או ירק בודדים שדבק על גביהם מעט לכלוך או שיש עליהם אבק או חומר ריסוס. ד. אם הפסולת מעורבת עם הפירות באופן שאין הדרך לאוכלם כך ללא ניקיון, כגון אשכול ענבים שיש בין גרגירי הענבים פסולת, וכן כמות של עלי חסה ביחד שיש בהם גרגירי חול, אסור לשוטפם במים. ה. פירות או ירקות שמוחזקים שיש בהם תולעים או חרקים אסור לשוטפם במים, משום נטילת נשמה. אך אם אין מצוי שיהיו בהם חרקים חיים, מותר לשוטפם בשבת.

